

Je bent een mooi mens...

Hoe God je karakter vormt (6): vriendelijkheid

Jos Douma, zondag 17 juli 2011

Filippenzen 4:4-7

4 Laat de Heer uw vreugde blijven; ik zeg u nogmaals: wees altijd verheugd. 5 Laat iedereen u kennen als vriendelijke mensen. De Heer is nabij. 6 Wees over niets bezorgd, maar vraag God wat u nodig hebt en dank hem in al uw gebeden. 7 Dan zal de vrede van God, die alle verstand te boven gaat, uw hart en gedachten in Christus Jezus bewaren.

2 Timoteüs 2:22-26

22 Mijd de begeerten van de jeugd, streef naar rechtvaardigheid, geloof, liefde en vrede met hen die de Heer met een zuiver hart aanroepen. 23 Verwerp dwaze en onzinnige speculaties; je weet dat ze tot ruzie leiden. 24 Een dienaar van de Heer moet geen ruzie maken, maar voor iedereen vriendelijk zijn; hij moet een goede leraar zijn en een verdraagzaam mens, 25 en zijn tegenstanders zachtmoedig terechtwijzen. Dan brengt de Heer hen misschien tot inkeer, zodat zij de waarheid leren kennen 26 en ontsnappen uit de valstrik van de duivel, die hen levend gevangen heeft genomen en hen dwingt zijn wil te doen.

Titus 3:4-7

4 Maar toen zijn de goedheid en mensenliefde van God, onze redder, openbaar geworden 5 en heeft hij ons gered, niet vanwege onze rechtvaardige daden, maar uit barmhartigheid. Hij heeft ons gered door het bad van de wedergeboorte en de vernieuwende kracht van de heilige Geest, 6 die hij door Jezus Christus, onze redder, rijkelijk over ons heeft uitgegoten. 7 Zo zijn wij door zijn genade als rechtvaardigen aangenomen en krijgen we deel aan het eeuwige leven waarop we hopen.

Preek

(1)

In 2010 had SIRE een campagne met de titel 'Pas op: aardig'. U kent SIRE waarschijnlijk wel van campagnes rond bijvoorbeeld vuurwerk: 'Je bent een rund als je met vuurwerk stunt'. Laten we even kijken naar een filmpje dat bij de campagne 'Pas op: aardig' hoorde. 'Aardige mensen, hoe gaan we ermee om?' – <http://www.sire.nl/campaign/c/54/>

'Kijk voor de gebruiksaanwijzing op SIRE.nl.' Uit een onderzoek bleek dat 78% van de Nederlanders vindt dat we aardiger voor elkaar zouden moeten zijn. Maar tegelijk zijn we vaak een beetje achterdochtig als iemand iets vriendelijks zegt of iets aardigs doet. Lastig, want een aardiger Nederland begint met je ópenstellen voor de vriendelijkheid van anderen.

Uit onderzoek van SIRE is verder gebleken dat er een paar zaken zijn die mensen echt heel erg aardig vinden als het met ze gebeurt. Dit zijn: 1) Een compliment krijgen, 2) Begroet worden, 3) De deur openhouden voor de ander, 4) Voorrang verlenen in het verkeer of iemand op het zebrapad.

Dat zijn allemaal heel gewone en concrete voorbeelden van vriendelijkheid. En we voelen goed aan: van vriendelijk zijn word je een mooier mens. Vriendelijkheid hoort dus ook bij de vrucht van de Geest. Misschien is het wel de karaktertrek die we het meest praktisch kunnen maken. Dus dat gaan we ook zeker doen. Maar we proberen ook iets op te vangen van wat het evangelie aan nieuwe dimensies toevoegt aan deze zo praktische karaktertrek!

(2)

‘De vrucht van de Geest is: vriendelijkheid.’ Vriendelijkheid is een uitwerking van liefde. Dat geldt voor alle acht kenmerken die worden genoemd na die liefde. Ze zijn daarom ook niet altijd even gemakkelijk van elkaar te onderscheiden. De grenzen zijn niet scherp tussen bijvoorbeeld vriendelijkheid en goedheid (waar het volgende week over gaat). Dat is eigenlijk net als met de regenboog. Zoals je in de regenboog niet precies kunt aangeven regenboog waar rood ophoudt en waar oranje begint, zo kun je ook geen scherpe scheidingen maken tussen de verschillende karaktertrekken die samen de vrucht van de Geest vormen.

Het woord vriendelijkheid ligt in onze taal liggen dicht tegen dit soort woorden aan: aardigheid, attentheid, hartelijkheid en voorkomendheid. Of iets ouderwets: gediensigheid, goedgunstigheid, voorkomendheid en hoffelijkheid. Het is inzicht gevend om ook het woord dat er in het Grieks staat even te horen. Vriendelijkheid is in de oorspronkelijke taal van het Nieuwe Testament *chrèstotès*. En vriendelijk is *chrèstos*. En weet u, dat klinkt een beetje als *christos* in het Grieks. En zo wordt Jezus ook genoemd: Jezus is de Christus, *Jesous* is de *christos*.

Van de kerkvaders uit het begin van de geschiedenis van de beweging van de christenen weten we dat veel mensen gedurende de eerste eeuw wat verward waren over hoe de volgelingen van Jezus nu precies genoemd werden. Want het ging vaak over *christos*, maar vaak ook over *chrestos*. Dus dachten velen dat de volgelingen van Jezus niet ‘christenen’ werden genoemd (van *christos*) maar ‘de vriendelijken’ (van *chrestos*). Dat klopte dus niet, maar het was geen vervelende vergissing. De volgelingen van Jezus: ‘de vriendelijken’.

Dat doet me denken aan wat een moeder vertelde over een niet-kerkelijk vrouw van wie het zoontje in het zelfde voetbalteam speelt als een aantal jongens uit de Fonteinkerk. En die vrouw kwam dus op het voetbalveld in aanraking met meerdere ouders uit de Fonteinkerk. En toen ze daar achter kwam zei ze dat het haar opviel dat het allemaal zulke vriendelijke mensen waren! Dat is een mooi compliment! Ik denk dat je vandaag de dag beter te horen kunt krijgen ‘dat zijn vriendelijke mensen’ dan ‘o, dat zijn christenen’!

(3)

Vriendelijke mensen dus. Want wij geloven in een vriendelijke God. Bij elk van de karaktertrekken van de vrucht van de Geest moeten we terug naar God zelf. Want God vormt ons karakter zo dat we op hem beginnen te lijken. Onze vriendelijkheid is een echo van Gods vriendelijkheid. Maar hoe vriendelijk is God eigenlijk? Ik las laatst in een interview met de

Rooms-Katholieke bisschop van het bisdom Groningen-Leeuwarden Gerard de Korte dat hij heel veel waarde hecht aan de vriendelijkheid van God: God is een milde God. En tegen de protestantse interviewer zei hij: de God van de protestanten is vaak zo streng. En dat herken ik wel. Misschien vind je het ook wel wat lastig of eenzijdig om God als vriendelijke God te typeren. Dat doet misschien denken aan dat beeld van een vriendelijke oude man met een baard. Nou, van mij mag die baard weg, en die oude man ook, maar als we ook het vriendelijke achterwege laten, gooien we met het badwater ook het kind weg. God is een vriendelijke God. En onze vriendelijkheid – dat is het evangelie van de vrucht van de Geest – kan veel meer zijn dan beleefdheid of aardigheid of hoffelijkheid; onze vriendelijkheid kan een uiting zijn die ontspringt aan Gods overvloeiende vriendelijkheid!

God is een vriendelijke God. Natuurlijk zijn er ook momenten dat we hem als een strenge God leren kennen en dat is ook belangrijk. Want we hebben ook niet veel op met aardse vaders die altijd maar vriendelijk en zacht en mild zijn en je nooit eens stevig confronteren of je de waarheid zeggen. Maar nu het gaat over vriendelijkheid als vrucht van de Geest kunnen we het niet genoeg benadrukken: wij geloven in een vriendelijke God! Maarten Luther, kerkhervormer uit de 16^e eeuw, heeft dat bijvoorbeeld in zijn vertaling van Psalm 118 vers 1 duidelijk gemaakt. Wij lezen daar: ‘Loof de Heer, want hij is goed!’ Hij vertaalde: ‘Dank de HEER, want hij is vriendelijk!’ (‘Dancket dem HERRN / Denn er ist freundlich.’)

In sommige Psalmen wordt ook gesproken over het vriendelijke aangezicht van de HEER. Hij kijkt je vriendelijk aan. Hij groet je vriendelijk: ‘Genade is er voor jou en vrede’ (en dan moet je dus niet achterom gaan zitten kijken om te zien of hij het wel tegen jou heeft). God benadert jou alsof je zijn vriend bent. Hij is de Vriendelijkheid zelf! En dat klinkt volgens mij ook mee als we Jezus ontmoeten die zijn leerlingen aankijkt en tegen hen zegt: ‘Ik noem jullie geen slaven meer; vrienden noem ik jullie’ (Johannes 15:15).

Je kunt zelfs zeggen dat vriendelijkheid een heel goede samenvatting is voor al het heil en de goedheid die God voor deze wereld in petto heeft. We lazen het in **Titus 3**. Daar wordt dat woord *chrèstotès* gebruikt maar vertaald met goedheid. Ik vertaal het nu dus even met vriendelijkheid: ‘Maar toen zijn de vriendelijkheid en menselijkheid van God, onze redder, openbaar geworden en heeft hij ons gered, niet vanwege onze rechtvaardige daden, maar uit barmhartigheid.’ Dat was dus God reddingsplan, Gods tegenreactie op al het kwaad in mensenlevens: vriendelijkheid en menselijkheid. Onze vriendelijkheid zoekt dus haar bron in de vriendelijkheid van God.

(4)

Bijbels gezien is vriendelijkheid dus ook meer dan alleen maar dat we beleefd omgaan met andere mensen of dat we aardig zijn voor elkaar. God neemt vriendelijkheid zeer serieus omdat het typeert wie hij is en omdat het typeert wat hij doet. Dat serieus nemen blijkt uit de twee andere Bijbelgedeelten die we gelezen hebben.

In **Filippenzen 4 vers 5** klinkt het heel helder: ‘Laat iedereen u kennen als vriendelijke mensen. De Heer is nabij.’ Dat is niet maar een tip, een suggestie. Het is een evangelisch gebod. Zonder vriendelijkheid klinkt het evangelie hol en leeg. Christenen zijn vriendelijke mensen. Dat is een soort van definitie. En als we merken dat we daarin tekortschieten omdat we soms eerder bekend staan als sjagrijnen, als betweters, als moralisten, als schijnheiligen – dan is er veel om vergeving voor te vragen en te ontvangen en dan groeit er hopelijk ook een hartelijk verlangen

om Gods vriendelijkheid te leren kennen. Niet dus allereerst een verlangen om vriendelijk te zijn, maar om de vriendelijkheid van de Heer te leren kennen, want dat is de bron van onze vriendelijkheid. Het staat er ook direct achter: 'De Heer is nabij.' Hij is nabij omdat hij altijd om ons heen is. Hij is ook nabij omdat hij aan het terugkomen is. We zien uit naar zijn komst als het koninkrijk van de vriendelijke God definitief vorm en inhoud krijgt op aarde zoals in de hemel.

Ook Paulus' **brief aan Timoteüs** wordt duidelijk hoe serieus God vriendelijkheid neemt. Timoteüs is een jonge medewerker van Paulus. Net als hij is Timoteüs een dienaar van God (zoals trouwens alle christenen dienaren van God zijn). Timoteüs moet streven naar vriendelijkheid. Misschien was hij omdat hij nog jong was vaak wat te scherp, wat te snel in zijn oordelen zodat er ruzies ontstonden. En dan wordt duidelijk dat vriendelijkheid een krachtige rol speelt in het brengen tot inkeer. 'Een dienaar van de Heer moet geen ruzie maken, maar voor iedereen vriendelijk zijn; hij moet een goede leraar zijn en een verdraagzaam mens, en zijn tegenstanders zachtmoedig terechtwijzen. Dan brengt de Heer hen misschien tot inkeer, zodat zij de waarheid leren kennen en ontsnappen uit de valstrik van de duivel, die hen levend gevangen heeft genomen en hen dwingt zijn wil te doen.' Vriendelijkheid bewijst haar waarde in confrontatie met onvriendelijkheid van anderen. Een mens, een dienaar van God – en alle christenen zijn dienaren van God, dus ik ben niet de enige die zich dit moet aantrekken;-) – is in staat om anderen te redden door vriendelijk te zijn. Zo serieus neemt God vriendelijkheid!

(5)

En dan moeten we even terug naar het filmpje waarmee we begonnen. En we moeten ons dit afvragen: Hoe komt het toch dat we vriendelijkheid vaak wantrouwen, dat we achterdochtig zijn als iemand iets vriendelijks zegt of doet? Want ik herken dat ook wel. Ik werd deze week opgebeld door een heel vriendelijke vrouw met een heel vriendelijke stem die heel vriendelijk een praatje met me begon. Na drie zinnen viel de merknaam Pretium en besefte ik dat deze vriendelijkheid als doel had me van telefoonmaatschappij te laten switchen.

Ik kan me voorstellen dat ze in callcenters deze Spreuk overal zichtbaar hebben opgehangen:

*Een vriendelijke uitspraak is een korf vol honing,
zoet voor de ziel en gezond voor het lichaam.*
Spreuken 15:1

Zelf denk ik dat ik ook maar een Spreuk ga ophangen bij mijn telefoon:

*Al spreekt hij met vriendelijke stem, geloof hem niet,
want zeven gruwelen zijn in zijn hart.*
Spreuken 26:25

We wantrouwen vriendelijkheid omdat vriendelijkheid wordt ingezet als commercieel verkoopinstrument. Maar er zijn meer redenen die maken dat we vriendelijkheid lastig vinden. Dat heeft veel te maken met de cultuur waarin we leven.

In onze cultuur worden we namelijk voortdurend aangemoedigd om autonoom te zijn en zelfstandig. Alle accent wordt gelegd op jouw individuele vrijheid. En die gerichtheid op onszelf staat haaks op vriendelijkheid die juist gerichtheid op de ander is. We worden getraind om met

onzelf bezig te zijn: zorg goed voor jezelf, verwen jezelf, haal alles uit jezelf wat er in zit; ontwikkel je talenten. Dat klinkt allemaal heel vertrouwd in de oren. En een oproep daar tussendoor 'Laat iedereen u kennen als vriendelijke mensen' klinkt minstens wat onwennig, wat vroom en zweverig. Zo vormt onze individualistische cultuur een barrière voor vriendelijkheid.

Dat geldt ook voor een ander kenmerk van onze cultuur: de nadruk op authenticiteit en echtheid. Als je altijd moet doen wat je voelt en moet zeggen wat je vindt, dan is er weinig hoop op overvloedige vriendelijkheid. Want we hebben gewoon niet altijd zin om vriendelijk te zijn. We hebben het al veel te druk met echtheid en met authentiek zijn. Als ik altijd moet doen wat ik voel, dan zullen er heel veel momenten zijn waarop ik er niet over peins om iets vriendelijks te doen...

En misschien stoot vriendelijkheid ons ook wel wat af omdat we het associëren met zwakheid. Onze cultuur zegt: 'Wees sterk! Sta op je strepen!' Maar vriendelijkheid heeft te maken met het zoeken van verbinding met de ander, en heeft daarmee te maken met kwetsbaarheid, heeft te maken met geven en ontvangen. En ontvangen is ook al zo moeilijk. In wezen is vriendelijkheid is een heel praktische vorm van genade: ik geef jou iets wat jij niet per se verdient. Omdat vriendelijkheid rijmt op zwakheid en dienstbaarheid heeft vriendelijkheid het moeilijk in onze zo ongenadige cultuur van sterk moeten zijn.

(6)

Maar is er ook hoop? Kun je je misschien toch ook laten inspireren om tekens van Gods koninkrijk op te richten in daden en woorden van vriendelijkheid? Ja, er is hoop! We hebben in Jezus definitief gezien dat God de Vriendelijkheid zelve is. Wat gaan we hem aan het hart! Wat heeft Jezus alles op alles gezet om ons weer vertrouwd te maken met de vriendelijkheid van zijn Vader: zo mild, zo genadig, zo ruimhartig, zo gull!

En ik hoop dat je een verlangen hebt dat die vriendelijkheid ook jou gaat kenmerken. Dat je als volgeling van *christos* een mens zult zijn die *chrestos* is, een mens door wie iets zichtbaar wordt van Gods koninkrijk op aarde zoals in de hemel. Daarom reik ik ten slotte een drietal oefeningen in vriendelijkheid aan.

Oefening 1: Doe dagelijks de vriendelijkheidstest

Je wordt niet vriendelijk van het luisteren naar een preek. Dat mag duidelijk zijn. Hoe kun je je bewust richten op de ontwikkeling van de vriendelijkheid van Christus die in potentie al in je aanwezig is? Daarbij helpt de dagelijkse vriendelijkheidstest. Die bestaat uit twee vragen die je aan het begin en het einde van de dag jezelf kunt stellen. Stel jezelf deze vragen aan het begin van de dag: 1) Voor wie kan ik vandaag vriendelijk zijn? 2) Hoe zoek ik vandaag contact met de vriendelijkheid van God? En aan het einde van de dag: 1) Voor wie ben ik vandaag vriendelijk geweest? Hoe heb ik vandaag contact gemaakt met Gods vriendelijkheid? Je kunt daar ook in gebed mee bezig zijn. 'Heer, laat me zien voor wie ik vandaag vriendelijk moet zijn.' 'Heer, ik wil dolgraag uw vriendschap kennen.' Vriendelijke mensen zoeken bewust gelegenheden om vriendelijkheid te tonen

Dit geeft ook de gelegenheid om contact te maken met je mislukkingen op dit gebied. Want je zult je ook bewust worden van de momenten dat je onvriendelijk was, boos, koppig. Je kunt dan om vergeving vragen.

Oefening 2: Ontdek vriendelijkheid als kern van verbindend leiderschap

Veel mensen geven leiding aan andere mensen of werken samen in teams. Wat is de betekenis van vriendelijkheid daarin? Ik kwam een citaat tegen. Het ging over leiderschap. En leiderschap is ook iets wat zich overal afspeelt waar mensen invloed uitoefenen op de ander (dus ook in je gezin, in de kerk, en zeker dus ook op je werk).

Dit is het citaat (van Stephen Covey, De zeven eigenschappen van effectief leiderschap): ‘Kies je voor een leiderschap dat is gebaseerd op ambitie, wilskracht en prestaties, of kies je voor een leiderschap dat wordt geïnspireerd door wijsheid, vriendelijkheid en authenticiteit.’ Daar zit veel verschil tussen!

Ik moest daaraan denken toen we laatst bij de McDrive wat eten haalden. We zaten in de auto te wachten tot onze bestelling klaar was. Er hing een bordje in het zicht van de jongeman die ons bediende. Daarop moest hij per dag invullen hoeveel auto's er per uur waren bediend. En er stond ook een rijtje in de tabel met de noemer: record. Wat gaat daar voor boodschap vanuit? Prestaties! Ambitie! Maar de beste jongeman had nauwelijks aandacht voor ons als klant. Ik heb een advies voor McDonalds: vervang alstublieft dat bordje en inspireer uw medewerkers liever met deze Bijbeltekst: ‘Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend.’

En dat kunnen we allemaal toepassen op de plekken en in de verbanden waar we geroepen worden om leiding te geven, om samen te werken in een team, om christen te zijn op ons werk. Niet: ‘Uw ambitie zij alle mensen bekend.’ Maar: ‘Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend!’

Oefening 3: Luister naar de fluisterstem van de Geest

Veel christenen voelen zich verlegen met de Geest: is hij niet vaag en abstract? Anderen verlangen naar bijzondere gaven en zijn gefrustreerd als ze niet profeteren en geen tongentaal spreken en niet de gave van genezing blijken te hebben. Vandaag leren we dat de Geest zo alledaags en zo gewoon is als vriendelijkheid. Want dat is de vrucht van de Geest!

Wees daarom attent op de zachte fluisterstem van de Geest. Wees alert op zijn ingevingen. Luister naar hem als hij zegt: ‘Wees vriendelijk voor je collega’, ‘Laat die mevrouw even voorgaan’, ‘Sta even op van je plaats zodat die oude man kan gaan zitten’, ‘Zeg eens hallo tegen die zwerver op straat’, ‘Groet je buurman’, ‘Zie je haar, ze kijkt bezorgd, vraag even hoe het gaat’.

Dat is het werk van de Geest. Laten we zo dadelijk in het gebed ook even een moment stil zijn om te luisteren naar de stem van de Geest van Jezus die antwoord geeft op de vraag wie jouw vriendelijkheid nodig heeft. Aan wie moet je nu denken? Iemand uit je gezin, je familie, je kleine groep, je buurt, een collega van je werk? Wat voor soort daad moet je denk je doen? Iets vriendelijks zeggen? Iets behulpzaams doen? Een kaartje sturen? Sorry zeggen?

Laat je leiden door de Geest van God, die vriendelijke God, die je zachtjes de goede richting wijst, in het voetspoor van Jezus en zijn koninkrijk op aarde zoals in de hemel.

Laten we bidden...

Handreiking voor de liturgie

Gereformeerd Kerkboek Gezang 68:1,2,3

Gebed

Schriftlezingen: Filippenzen 4:4-7; 2 Timoteüs 2:22-26; Titus 3:4-7

Gereformeerd Kerkboek Gezang 174:1,3

Preek

Gebed

Opwekking 355

Het evangelie van Gods wet: Matteüs 5:13-16

Opwekking 462

Voorbeden

Collecte

Psalm 90:8